

An illustration of a residential street during a heavy rainstorm. The sky is dark blue with white lightning bolts. Rain is falling diagonally across the scene. In the foreground, a paved street is completely flooded with water, showing ripples and reflections. A street lamp stands on the right side of the road. In the background, there are several houses. One house has a prominent red roof with a white-trimmed gable window. Another house to the left has a dark brown roof. The overall scene conveys a sense of a natural disaster or severe weather event.

Hoe jezelf beschermen tegen natuurrampen?

In deze gids

1. Context	04
2. Hoe je goed voorbereiden?	07
3. Wat te doen voor, tijdens en vlak na de ramp	18
4. In de dagen en weken na de ramp	20
5. Lang(er) na de feiten	32
6. Woordenlijst	35
7. Waar vind je hulp of steun?	36

Vooraf

De rampzalige overstromingen van 2021 die Wallonië zo zwaar troffen, hebben een diepe indruk nagelaten op de slachtoffers en op de hele bevolking. De eerste klimaatdoden openden de ogen van veel Belgen voor de harde realiteit van een wereld die ingrijpend aan het veranderen is.

De omvang van deze ramp en de voorspelde toename van extreme klimaatfenomenen hebben mensen er –terecht– van bewust gemaakt dat ook zij op een dag door dergelijke gebeurtenissen kunnen worden getroffen. Niemand kan nog denken dat ‘dit alleen anderen overkomt’.

Deze evolutie vraagt dan ook om een grotere waakzaamheid en om meer aandacht: we moeten ons zo goed mogelijk wapenen tegen bedreigingen die vaker zullen voorkomen. Naast oplossingen die te maken hebben met de bepaling van risicozones, ruimtelijke ordening en manieren van bouwen, spelen verzekeraars en de overheid een essentiële rol bij de pogingen om ons voor het ergste te behoeden en de gevolgen van dergelijke rampen op ons leven te milderen.

Bij de recente overstromingen voelden veel kwetsbare slachtoffers zich in de steek gelaten, geconfronteerd als ze werden met vele moeilijkheden: een juridische taal die voor hen moeilijk te begrijpen was, gesprekspartners die zelf overweldigd waren door de omvang

van de ramp en een ontmoedigende administratieve rompslomp. De vele problemen benadrukken nog eens hoe belangrijk het is er vooraf alles aan te doen om het ergste te voorkomen en weloverwogen keuzes te maken. De informatie is er ook, maar het is niet altijd gemakkelijk om er je weg in te vinden en de gepaste keuze te maken.

Hoe bereid je je voor op zo’n natuurramp? Waar let je op als je een verzekering afsluit? Wat moet je doen als je huis in een overstromingsgebied ligt? Hoe bereid je je voor op het bezoek van de verzekeringsexpert? Wat doe je als je woont onbewoonbaar is? Welke opties heb je als je het niet eens bent met het bedrag van de schadevergoeding?

Deze praktische gids van de Koning Boudewijnstichting vertrekt van de concrete ervaringen van mensen die geconfronteerd werden met de overstromingen in de zomer van 2021 en de gevolgen ervan. Hij tracht iedereen wegwijs te maken in de vele vragen die mensen moeten stellen om zich goed te verzekeren tegen rampen, ze te verwerken en ervan te herstellen. Pas als je goed geïnformeerd bent, kan je de beste antwoorden vinden voor jouw persoonlijke situatie.

Deze gids wil nuttig zijn voor burgers, maar ook voor professionals of familieleden en naasten die mensen in kwetsbare situaties ondersteunen.

1

Context

- zware sneeuw- en hagelbuien;
- hittebranden;
- stormwind en tornado's;
- droogteschade aan gebouwen.

De overheid heeft wettelijk geregeld dat wie een woonverzekering neemt (tegen brand en andere gevaren), automatisch verzekerd is voor de gevolgen van bepaalde natuurrampen: overstromingen, aardbevingen, opstuwing of overstroming van riolen en aardverschuivingen en grondverzakkingen.

De klimaatverandering zet de overheden en de verzekeringssector onder druk. Ze bekijken hoe ze moeten inspelen op de toegenomen risico's. Het is meer dan waarschijnlijk dat er gevolgen zullen zijn voor de dekkingen en voor particulieren, die hun premies zullen zien stijgen.

Deze gids is in de eerste plaats voor particulieren die eigenaar of huurder zijn van een woning. Mede-eigenaars nemen voor het gebouw een globale polis, de blokpolis. Zij kunnen te rade gaan bij hun syndicus of bij het Nationaal Eigenaars- en Mede-eigenaarssyndicaat.

Voor wat te doen bij lichamelijke schade en eventuele arbeidsongeschiktheid als gevolg van een natuurramp verwijzen we naar jouw ziekenfonds, privéverzekeraar of het Riziv voor meer informatie.

Bedrijven of landbouwers lopen evenzeer schade op wanneer de natuur toeslaat. Zij hebben via hun beroepsfederaties en sociale-verzekeringsfondsen eigen kanalen voor meer informatie over wat te doen en hoe zich te beschermen.

Door de klimaatverandering moeten we leren leven met frequentere en intensere weerfenomenen, met potentieel zware gevolgen voor ons en onze omgeving.

Over welke risico's gaat het in deze gids?

Deze gids gaat over wat te doen bij materiële schade aan de woning door:

- overstromingen en opstuwende riolen als gevolg van wolkbreuken, intense regenfronten;
- aardverschuivingen door overvloedige regen;

Wat moet je in het achterhoofd houden?

Een woonverzekering is een privé-contract. Ze bestaat uit een aantal basiswaarborgen, maar je kan kiezen voor optionele, dus bijkomende waarborgen. Je kan zo je contract aanpassen aan jouw persoonlijke situatie. Het is belangrijk om je grondig te informeren over beide luiken en voor jezelf uit te maken wat je wil beschermd zien. Dat is zeker zo als je slechts een beperkt bedrag kan voorzien voor de woningpolis. Het is handig om deze oefening

op papier te maken, bijvoorbeeld met de 'behoefteanalyse' die je met je tussenpersoon van de verzekeringen of je makelaar opmaakt.

Opgelet In de nasleep van de overstromingen van 2021 hebben verzekeraars en overheden uitzonderlijke maatregelen genomen voor de getroffen van deze ramp. Dit betekent niet dat deze herhaald worden bij een gelijkaardige gebeurtenis in de toekomst. Deze gids gaat uit van de huidige wet en de dekkingen die de verzekeraars op dit moment aanbieden.

Welke verzekeringen zijn relevant bij natuurgeweld?

Woonverzekering

De woonverzekering (in de volksmond brandverzekering) is de 'grootmoeder der verzekeringen'. Woonverzekeraars zijn sinds 2006 verplicht om schade na overstroming, overgelopen riolering, grondverzakking of aardbeving te vergoeden. Tien jaar eerder al, in 1995, was stormschade of schade door ijsdruk, sneeuw of hagel verplicht opgenomen. Als je een woonverzekering neemt, ben je dus automatisch beschermd tegen deze risico's. De wetgever heeft vastgelegd wat een overstroming is, welke de officiële risicozones zijn, welke schade de verzekeraar moet vergoeden, welke waarborgen bij natuurrampen uitgesloten zijn.

Familiale verzekering

De burgerlijke aansprakelijkheidsverzekering ('de familiale') dekt de schade die jij en je gezin onbedoeld veroorzaken bij derden. Hoewel deze verzekering niet wettelijk verplicht is, is ze aan te raden.

Autoverzekering

Een omniumverzekering (volle omnium) voor de wagen dekt alle schade door natuurgeweld. Soms kan je ook een beroep doen op de mini-omnium, maar dat hangt af van de verzekeraar.

Rechtsbijstandsverzekering

Als er een betwisting is in het kader van je woonverzekering, kan je een beroep doen op je rechtsbijstand als die contractgeschillen met de woonverzekeraar dekt. In dat geval neemt de rechtsbijstandsverzekeraar (deels) de advocatenkosten op zich, als het tot een proces komt.

Gewestelijk Rampenfonds

Als de overheid een natuurramp officieel erkent, kan het Gewestelijk Rampenfonds onder bepaalde voorwaarden (een deel van) de schade vergoeden. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer je op het moment van de ramp recht had op een leefloon of een gelijkaardige uitkering.

2

Hoe je goed voorbereiden?

Met andere woorden: een woonverzekering is en blijft vrijwillig (behalve als je huurt in het Vlaamse of Waalse Gewest), maar zodra je er een neemt bevat deze automatisch de dekking bij bepaalde natuurrampen.

Als iedereen zelf kon bepalen of hij of zij die dekking wilde, zouden bijvoorbeeld alleen mensen die naast een rivier wonen de dekking tegen overstromingen nemen. Wie op de vijfde verdieping van een flatgebouw woont, zou dat niet doen. Dit zou de prijs van een verzekering enorm opdrijven voor wie denkt een risico op overstromingen te lopen. Door de dekking te verplichten voor iedereen die een woonverzekering neemt, is het risico beter gespreid, en wordt de verzekeringspremie beheersbaar.

De woonverzekering omvat

- een **basisdekking** voor de schade door brand, storm, hagel, sneeuw- of ijsdruk, blikseminslag, aardverschuivingen of grondverzakkingen, aardbevingen en droogteschade;
- een **aanvullende dekking** voor kosten naar aanleiding van de schade: onder bepaalde voorwaarden de kosten die je maakt om schade te voorkomen of om nog meer schade achteraf te vermijden, de zogeheten reddingskosten; kosten om meubelen en andere spullen te bewaren tijdens de reparaties aan de woning; sloop- en vervoerskosten voor het puin en de eventuele verwerking ervan; kosten verbonden aan de onbewoonbaarheid van de woning.
- een **optionele dekking**: extra opties waarvoor je bijkomend kan kiezen zoals een verzekering voor waardevolle spullen zoals juwelen of zoals een diefstalverzekering.

Een woonverzekering: bescherm wat je lief is

De meeste Belgen kiezen voor een woonverzekering om hun woning te beschermen als eigenaar of huurder. Ze kunnen ook hun inboedel beschermen. De woonverzekering is niet verplicht voor eigenaars, maar ze is aan te raden. Een goede woonverzekering is als een omniumverzekering voor je huis of flat.

Wat dekt de woningverzekering?

Als je een woningverzekering afsluit, ben je altijd ook verzekerd tegen de gevolgen van het natuurgeweld dat in de wet beschreven staat.

Een woningverzekering is niet verplicht voor eigenaars, maar wanneer je een hypothecaire lening aangaat, kan de bank je wel opleggen om er één te nemen. De bank kan je níet verplichten om die verzekering bij haar te nemen. Banken proberen klanten aan zich te binden met een voordeliger tarief op het woonkrediet als je een woonverzekering bij hen neemt. Wees je bewust van het engagement dat je dan aangaat. Als je later elders een gunstigere verzekering vindt, kan je opzeggen, maar dan verlies je de korting. Doe een simulatie van de verschillende scenario's voor je een beslissing neemt over je krediet en je woonverzekering.

Wat is de wettelijke minimumdekking?

De ene polis biedt meer of andere waarborgen dan de andere, maar er is een wettelijk minimum dat alle verzekeraars moeten aanbieden, de basisdekking. Daarnaast neemt de verzekeraar ook andere dekkingen op in de woningpolis. Deze andere dekkingen verschillen naargelang de verzekeraar. Let goed op de uitsluitingen in de voorgestelde contracten.

Opgelet

De meeste verzekeringscontracten geven een betere bescherming dan het wettelijke minimum. De woonverzekering biedt de mogelijkheid om het contract aan te passen aan de eigen situatie. Vergelijk het aanbod van verzekeraars in functie van wat je wil beschermen, en let steeds op wat gedekt is en wat niet.

Zijn de meubelen inbegrepen in de dekking?

In de woonverzekering zijn het gebouw en de inboedel apart verzekerd. Bij de verzekering van het gebouw hoort – eenvoudig gezegd – al wat vastzit, dus ook de zonnepanelen, de inbouwkeuken en de badkamer. De inboedel is al wat loszit, zoals meubelen, kleren, huishoudtoestellen, enz.

Opgelet

Wie het financieel lastig heeft en moeilijke keuzes moet maken in functie van zijn budget, neemt vaak geen woningverzekering voor de inboedel. Dat houdt helaas wel in dat de verzekeraar ook niets van de inboedel (wasmachine, bedden, computer, tv, enz.) vergoedt.

Is de tuin beschermd?

Sommige bijkomende waarborgen bieden bescherming voor aanplantingen, al is de verzekeringsvergoeding begrensd tot een bepaald bedrag. Sommige verzekeraars vergoeden ook de kosten voor de sanering van grond die vervuild is door een lekkende stookolietank.

Is de wagen in de garage of op mijn oprit verzekerd?

De omniumverzekering (volle omnium) voor de wagen dekt alle schade door natuurgeweld. Soms kan je een beroep doen op de mini-omnium, dat hangt af van de verzekeraar.

De woningverzekering biedt geen automatische bescherming voor de wagen of zware motoren in de garage.

Voertuigen zoals (elektrische) fietsen of steps vallen wel onder de inboedel.

Als je wagen op straat geparkeerd stond, of als je onderweg was, kan je bij een erkende ramp ook proberen bij het Vlaams Rampenfonds als je geen omnium of mini-omnium hebt.

De ligging van je woning: vermijd verrassingen

Alles begint met de plek waar je woont. Als je een huis of een flat wil kopen of huren, sta je best stil bij de risico's die gepaard gaan met de plek die je hart gestolen heeft. Een natuurramp kan iedereen overkomen, maar bepaalde wijken zijn er vatbaarder voor.

Huur of koop je een woning in een gebied waar er een risico op overstromingen of droogteschade is? Dit heeft

immers gevolgen voor de woonverzekering bij natuurrampen.

Wat zijn risicozones voor overstromingen?

Risicozones zijn officieel afgebakende gebieden waar volgens de federale overheid het overstromingsrisico groot is. De officiële risicozones worden gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad. www.staatsblad.be

Notarissen zijn verplicht in de verkoopakte te vermelden of een woning in een risicozone ligt. Je kan ook informeren bij de gemeente, de architect, de verhuurder of de verkoper.

Je kan rondkijken in de wijk, letten op de straatnamen en je oor te luisteren leggen bij de bureu. Ligt de omgeving lager? Waren er overstromingen of afgelopen jaren? Gaat het om een afstromingsgebied? Zijn er in de woning verkleuringen, tekenen van vocht, verrot hout, barsten, vooral onderaan de muren?

Wat betekenen de officiële risicozones voor de woonverzekering?

Als je langer dan 18 maanden na de publicatie in het Belgisch Staatsblad in een risicozone een woning bouwt of uitbreidt, is de verzekeraar niet langer wettelijk verplicht om jouw schade door overstromingen of door het overlopen of opstuwen van riolen te dekken.

De andere waarborgen uit je woonverzekering, zoals brand, blijven wel gelden. Dat is ook zo voor de andere dekkingen bij natuurrampen zoals aardverschuivingen of aardbevingen.

Opgelet

Verzekeraars hebben, naast de officiële informatie, hun eigen studiebureaus, informatiekanalen en ervaringen om risico's in te schatten en op basis daarvan hun tarieven te bepalen. Ga dus steeds het gesprek aan.

Risicogebieden vs. overstromingsgevoelige gebieden

In Vlaanderen heeft de overheid ook overstromingsgevoelige gebieden vastgelegd. Het risico op waterschade is immers niet beperkt tot de wettelijk afgebakende risicozones. Eigenaars zijn verplicht om kandidaat-kopers of kandidaat-huurders op de hoogte te brengen als hun woning in effectief of mogelijk overstromingsgevoelig gebied ligt.

Je kan zelf opzoeken of jouw perceel in overstromingsgevoelig gebied ligt via www.watertoets.be. De kaarten zijn een momentopname en worden geregeld geüpdatet. Aan de hand van de Watertoets bepaalt de Vlaamse overheid ook of je nog kan bouwen in overstromingsgevoelig gebied, en tegen welke (strikte) voorwaarden.

Voor Brussel publiceert Leefmilieu Brussel kaarten van gebieden die vatbaar zijn voor overstromingen. In Brussel moet een eigenaar bij een verkoop vermelden of een woning in een risicozone ligt. www.leefmilieu.brussels

Tariferingsbureau: het laatste redmiddel

Het Tariferingsbureau is in het leven geroepen om ervoor te zorgen dat eigenaars van een woning in een risicozone (gebouwd minder dan 18 maanden nadat de zone officieel is aangeduid als een risicozone) toch een verzekering vinden voor het risico natuurrampen, tegen een aanvaardbare prijs.

Het Tariferingsbureau bepaalt de maximumbedragen voor de verzekeringspremie, voor de dekking en voor het vrijgesteld bedrag dat je zelf moet betalen bij een schadegeval (franchise).

Bij een dekking volgens de voorwaarden van het Tariferingsbureau betaal je sowieso een hogere premie en een hogere franchise. Auto's en moto's, losstaand tuinmeubilair, tuinen of tuinhuisjes vallen buiten de voorwaarden van het Tariferingsbureau.

Kan je zelf iets doen om het risico op waterschade na overstromingen te beperken?

Een verzekeraar kan je niet verplichten om voorzorgsmaatregelen te nemen om het risico te beperken, zeker niet bij bestaande woningen. Maar als je woning in een risicozone ligt, kunnen dergelijke maatregelen verzekeraars in theorie overtuigen om bij overstromingen alsnog de waarborg natuurrampen toe te kennen tegen de voorwaarden van de verzekering en niet tegen die van het Tariferingsbureau.

Ingrepen zijn bijvoorbeeld hoger bouwen, een infiltratiegevoelige tuin aanleggen, geen kelders bouwen, waterafvoer- of afweersystemen installeren, mobiele dijken aanleggen of andere technische ingrepen.

Via de website www.groenblauwpeil.be geeft de Vlaamse overheid tips voor hoe je jouw woning of tuin klimaatbestendiger kan maken. Op www.watertoets.be vind je tips voor wonen in overstromingsgevoelig gebied.

Droogteschade: een gevaar voor de stabiliteit

In sommige regio's in Vlaanderen en Wallonië zijn er sinds enkele jaren meldingen van schade aan woningen als gevolg van de langdurige droogte. Doordat de grond krimpt met de droogte en opnieuw uitzet zodra het regent, lopen muren scheuren en barsten op, klemmen ramen en deuren en wordt de stabiliteit van de woning soms bedreigd. De geleden en toekomstige schade valt sinds 2021 onder de dekking natuurrampen. In het kader van de huidige wet moeten verzekeraars schade die het gevolg is van dit fenomeen vergoeden. Het gaat dan bijvoorbeeld om het repareren van barsten in de muur.

Vlaanderen heeft een registratiepunt droogteschade dat de samenstelling van de bodem en de schadegevallen in kaart brengt: www.dov.vlaanderen.be

Cavities: als een boom zich beschermt tegen droogte

Een ogenschijnlijk perfect gezonde boom waarvan plots een tak afbreekt: het komt steeds vaker voor, soms met materiële of fysieke schade tot gevolg. Cavities is een fenomeen waarbij een boom zich beschermt tegen langdurige droogte door een of meer takken te laten afsterven. Als deze tak bijvoorbeeld de wagen van derden beschadigt, kan je jouw verzekering burgerlijke aansprakelijkheid (familiale aanspreken, tenzij er sprake is van overmacht. Eigen schade kan je proberen aan te geven volgens de waarborg 'botsing van goederen' in de woonpolis.

Wegwijs in het contract

Verzekeringen zijn complex. Ondanks inspanningen van de sector maakt de terminologie het niet altijd makkelijk om door de bomen het bos te zien. Een verzekeringscontract bevat algemene en bijzondere voorwaarden. Er zijn beperkingen en uitsluitingen. De samenvatting van de polis kan beperkt zijn, de kleine lettertjes kunnen verwarring zaaien.

Verzekeraars moeten voor elk product een technische fiche en de algemene voorwaarden vrijgeven. Op hun website vind je een samenvatting met de voordelen van elk product. Je eerste aanspreekpersoon voor meer informatie is je verzekeringsagent, je makelaar of je aanspreekpunt bij de directe verzekeraar. Stel al je vragen eerst aan hen, best schriftelijk om een spoor te bewaren. Geen enkele vraag is te simpel.

Wat is het verschil tussen een verzekeraar, een verzekeringsagent en een verzekeringsmakelaar?

De verzekeraar of de verzekeringsmaatschappij is het bedrijf waar de verzekerde een verzekeringscontract mee afsluit. De verzekeraar verzekert de woning en betaalt een schadevergoeding bij een schadegeval.

De verzekeringsmakelaar en de verzekeringsagent zijn de tussenpersonen tussen de verzekerde en de verzekeringsmaatschappij.

Je hebt immers drie manieren om een verzekering af te sluiten:

- je sluit die rechtstreeks af bij de verzekeringsmaatschappij (bijvoorbeeld via het internet);
- je sluit je contract af bij een verzekeringsmakelaar die je adviseert over

het beste contract in functie van jouw situatie en behoeften;

- je richt je tot een vertegenwoordiger van een bepaalde verzekeringsmaatschappij – een verzekeringsagent – die je het contract van dat bedrijf voorstelt.

In tegenstelling tot een verzekeringsagent is een onafhankelijke makelaar niet gebonden aan één maatschappij. Een goede makelaar kan de concurrentie laten spelen, zodat je een degelijke bescherming hebt tegen een goede prijs. Bij de afhandeling van de schade stelt hij jouw belangen voorop.

Als er een schadegeval is, opent hij het schadedossier, houdt het up-to-date, en helpt je de best mogelijke vergoeding te krijgen. De makelaar wordt vergoed via een commissie op jouw verzekeringspremie.

De relatie met jouw makelaar is vaak persoonlijker dan die met de verzekeraar. De makelaar kent jouw situatie en kan makkelijker met alle mogelijke aspecten rekening houden in de zoektocht naar de juiste verzekering. Dat is wel minder het geval bij contracten die digitaal worden afgesloten.

Door zijn contacten met verzekeraars kan hij jouw dossier soms versnellen.

Erkende makelaars moeten zich inschrijven in het register van de FSMA (de Autoriteit voor Financiële Markten en Diensten). Op hun website vind je een lijst van erkende makelaars. Je kan ook in je omgeving polsen naar goede ervaringen met makelaars. Het is belangrijk om een makelaar te nemen bij wie je je goed voelt; je schakelt hem immers in op moeilijke momenten.

www.fsma.be

Wie kan je nog helpen om je verzekeringcontract te begrijpen?

Je verzekeringsagent of je makelaar kan je helpen de technische en specifieke terminologie om te zetten in klare taal. Je kan juridisch advies inwinnen bij een van de Wetswinkels. Bij deze vzw kan je met een onafhankelijke jurist je contract overlopen. Eerstelijns werkers zoals OCMW-medewerkers zijn meestal niet voldoende vertrouwd met deze complexe materie om te adviseren.

www.wetswinkel.be

Checklist: waar moet je op letten bij de keuze van een verzekering?

- ✓ **Denk vooraf goed na:** wat wil ik beschermen? Wil je bijvoorbeeld de inboedel er mee in? Bekijk welke verzekeringen bij jouw situatie passen. Dat is zeker het geval wanneer je een beperkt budget ter beschikking hebt.
- ✓ **Informeer grondig.** De verzekeringcontracten kunnen verschillen op drie manieren: in de bijkomende opties, in het bedrag dat gedekt is, of in een waarborg die in de basisdekking zit of die je apart betaalt.
- ✓ Vele verzekeraars bieden de mogelijkheid om online een **simulatie** van jouw voorwaarden en de premie te maken. Je kan ook te rade gaan bij vergelijkende websites of in je omgeving.
- ✓ Sommige verzekeraars sluiten bepaalde opties in een woonverzekering toch uit bij een natuurramp. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn voor de waarborg tegen diefstal. **Let goed op de voorwaarden** en weeg af welke risico's voor jou het zwaarst doorwegen.
- ✓ **Laat je niet te snel verleiden** door de goedkoopste tarieven. Lees telkens de voorwaarden na om zeker te zijn dat de polis beschermt wat jij belangrijk vindt.
- ✓ **Breng de verzekeraar altijd op de hoogte als er veranderingen zijn** aan de woning, de inboedel of de tuin. Zo vermijd je dat je niet voldoende verzekerd bent.

Uitsluitingen

Kan een verzekeraar ook risico's uitsluiten?

Ja. Bij natuurrampen wordt een aantal risico's niet verzekerd die de woningverzekering in andere schadegevallen wel dekt.

Schade aan een woning die (her)bouwd of gerenoveerd wordt en die ondertussen niet bewoond is, zal de verzekeraar door de band niet vergoeden.

Bij natuurrampen vervalt de dekking voor diefstal, ook al bevat de woningpolis deze waarborg.

Bij sommige verzekeraars zijn ook voorwerpen die niet vastzitten aan het huis, zoals serres en tuinhuisjes, uitgesloten.

Een verzekeraar mag ook weigeren om schade te vergoeden aan spullen die in de kelder op minder dan tien centimeter van de grond staan (als de kelder niet bewoond is). Dat geldt niet voor verwarmingsketels.

Wijzigingen aan de woning? Meld het!

Bij het afsluiten van het verzekeringcontract bezorgt de verzekeraar je een vragenlijst (het evaluatierooster) dat de woning en de inboedel beschrijft. Op basis van dit rooster bepaalt de verzekeraar de te verzekeren waarde. Als je dit rooster correct invult, kan je niet onderverzekerd zijn. De verzekeraar past de verzekerde waarde aan de evolutie van de materiaalprijzen en personeelskosten in de bouwsector aan (ABX-index).

Richt je op zolder of in de kelder een bijkomende leefruimte zoals een slaapkamer of een hobbykamer in? Zet je een veranda of bouw je een garage? Heb je zonnepanelen of een laadpaal geplaatst? Heb je waardevolle goederen geërfd? Als je jouw verzekeraar niet op de hoogte brengt van deze veranderingen, kan je onderverzekerd zijn. Dat is het geval als de wijzigingen gevolgen hebben voor het risico en voor de premie.

In dat geval past de verzekeraar bij schade de evenredigheidsregel toe. Je dreigt dan een lagere schadevergoeding te krijgen.

Opgelet

Je hebt er alle belang bij om het evaluatierooster dat de waarde van de woning bepaalt, correct in te vullen en elke wijziging aan de woning, de waarde van de inboedel of de tuin te melden. Een goede makelaar gaat ook geregeld na of zijn klanten nog up-to-date zijn, maar het blijft wel jouw verantwoordelijkheid om deze wijzigingen te melden.

⚠️ Opgelet

De reddingskosten, met andere woorden de kosten die je maakt om imminente schade te voorkomen of om te vermijden dat die verergert na het onheil (bijvoorbeeld een bedrijf inschakelen om je huis te beveiligen omdat je dak eraf is gevlogen of is beschadigd) moet de verzekeraar dekken.

Zijn (niet-reglementaire) bijgebouwen verzekerd?

Verzekeraars kunnen bijgebouwen zoals carports, serres, tuinhuisjes mee in de polis nemen. Maar dat is niet per definitie het geval. Informeer dus goed of deze constructies voor jou verzekerd zijn.

Het kan ook gebeuren dat sommige bijgebouwen wel verzekerd zijn onder de algemene voorwaarden van een contract, maar niet in het geval van een natuurramp. Als je bijgebouwen hebt die je wil beschermen, ga telkens na of ze in alle omstandigheden verzekerd zijn.

Heb je een constructie gezet zonder bouwvergunning, hoewel die eigenlijk verplicht was? Verzekeraars zullen de schade vergoeden. Voorwaarde is wel dat je deze constructie hebt gesignaaleerd aan de verzekeraar.

Huurder versus eigenaar

Als je in Vlaanderen een woning huurt, moet je een verzekering voor de huurdersaansprakelijkheid afsluiten voor het gebouw en voor schade aan derden bij brand.

Bij een natuurramp is de schade aan de flat of huurwoning dus gedekt. De schade aan de inboedel is voor de verzekeraar van de huurder, als de huurder de inboedel verzekerd heeft.

🎓 Rechtsbijstand: een extra garantie

Als je met de verzekeringsmaatschappij in een geschil verwickeld geraakt over de afhandeling van je schadedossier, kan de rechtsbijstandsverzekering je helpen als dit voorzien is in je contract.

Via het luik rechtsbijstand word je geïnformeerd over je rechten en wordt geprobeerd het geschil op te lossen, buiten de rechtbank om. Als het toch tot een rechtszaak komt, wordt een deel van de kosten (advocaat, deurwaarder, technisch advies, enz.) terugbetaald.

Volgens de wet moeten de dienst rechtsbijstand en de dienst woonpolis aan strikt gescheiden beheer doen. Als je elke verwarring wil vermijden, kan je een beroep doen op een onafhankelijke rechtsbijstandsverzekeraar, op voorwaarde dat dergelijke geschillen in jouw polis zijn opgenomen.

Afstand van verhaal: interessant bij een kleine beurs?

Als een woningverzekering voor jou een lastige kost is, kan je de verhuurder van de woning vragen of hij een woningverzekering wil afsluiten met 'afstand van verhaal'. Dat betekent dat de verzekeringsmaatschappij van de eigenaar de reparatie van de schade aan de woning van de huurder voor haar rekening neemt na een schadegeval. De verzekeraar kan dan nadien geen verhaal halen bij jou.

Het voordeel is dat je niet zelf het bedrag van de woonverzekering voor het gebouw moet betalen – al rekenen verhuurders deze kost doorgaans (deels) door in de huur. Er zijn ook nadelen. Je blijft wel aansprakelijk tegenover derden, bijvoorbeeld de burens. Je moet ook zelf de inboedel verzekeren als je die wil vergoed zien bij schade.

Je bent bovendien afhankelijk van de verhuurder. Als hij zijn verzekeringspremie niet betaalt en zijn contract wordt stopgezet, verdwijnt ook de clausule met afstand van verhaal. Als je toch kiest voor afstand van verhaal, is het veiligste om alle afspraken vast te leggen in het huurcontract.

3

Wat te doen voor, tijdens en vlak na de ramp

Voor de ramp

- Bewaar contracten en aankoopbewijzen (met merk, serienummer en model) en foto's van de inboedel op een veilige plaats of zet kopieën en foto's in de cloud.
- Houd de noodnummers van de hulpdiensten en van je verzekeraar of makelaar bij de hand.
- Als er overstromingsgevaar dreigt, leg zandzakjes klaar; dek deuropeningen af met waterbestendige platen. De reddingskosten die je maakt om je woning te beschermen bij imminent gevaar worden vergoed door je woonverzekering.

- Stel een noodpakket samen met een zaklamp en batterijen, een EHBO-kit, je medicatie, drinkwater, snacks en waterdichte en warme kleding.
- Vul het bad met drinkwater.

Tijdens de ramp

- Als je nog tijd hebt: breng waardevolle goederen die je kan tillen in veiligheid op een hogere verdieping, haal apparaten uit de stekker, zet de stookolietank vast, dicht de rioolputjes af, sluit de hoofdkranen af.
- Bescherm de woning zo goed mogelijk tegen vandalisme, plundering of diefstal. Bij natuurrampen kan de dekking voor diefstal uitgesloten worden.
- Breng jezelf in veiligheid.

Meteen na de ramp

- **Voorkom dat de schade erger wordt.** Leg een zeil over het dak als dat weg of beschadigd is of vraag de brandweer om dat te doen. Contacteer de brandweer ook voor dringende reparaties zoals muren stutten of de kelder leegpompen, of doe een beroep op een professional. Houd de bewijzen van dringende kosten die je maakt om erger te voorkomen bij. Ze worden gedekt door de woonpolis. Contacteer zo snel mogelijk de verzekeraar om bij hem te toetsen of deze kosten worden vergoed.
- **Gooi niets weg.** De drang is misschien groot om besmeurde meubelen en andere huisraad die niet te redden zijn weg te gooien. Dit zijn echter bewijsstukken die de verzekeraar helpen de schade te bepalen. Houd ze bij tot de expert van de verzekeraar zegt dat je ze weg mag doen.

Opgelet

Het is hartverwarmend om zien hoe rampen ook het beste in de mens naar boven halen. Vrijwilligers staan meteen paraat om te helpen ruimen. Waarschuw hen echter dat ze voorlopig niets mogen weggooien.

- **Maak zoveel mogelijk foto's van de schade**, meteen na de ramp en wanneer het water is weggetrokken – vóór de noodreparaties. Voeg deze toe aan de contracten en de aankoopfacturen. Heb je geen aankoopfacturen meer? Vraag dan aan de winkels waar je de spullen gekocht hebt om een afschrift van het aankoopbewijs. Vergeet ook geen foto's te nemen van het eten in de diepvries, ook die inhoud is verzekerd.
- **Let op hygiëne.** Pas op voor microbiologische of chemische verontreiniging, gebruik handschoenen en ontsmet oppervlakten. Mijd contact met dode dieren. Eet geen mogelijk bedorven voedsel of groenten uit een recent overstroomde tuin. Pas op met het drinkwater. Als je niet aangesloten bent op de openbare waterleiding kan je jouw putwater gratis laten controleren door de Vlaamse Milieumaatschappij.
- **Dringende financiële hulp en noodopvang** vinden indien nodig: je kan terecht bij het OCMW, bij de gemeenten, het CAW, de verzekeraar of de makelaar.
- **Contacteer zo snel mogelijk de verzekeraar of de makelaar.** Je kan schade aangeven via telefoon, mail, app of website. Contractueel moet je de verzekeraar binnen enkele dagen na de ramp contacteren. De wet verbiedt de verzekeraar wel om een aangifte als te laat te beschouwen als je de schade gemeld hebt zodra je kon.

- **Meld jouw schade aan de gemeente:** hoe meer meldingen die krijgt, hoe hoger de kans dat wat gebeurd is officieel als ramp erkend wordt door het gewest.
- **Breng de verhuurder op de hoogte** als je huurt.
- Nadat je foto's hebt genomen van de schade, kan je beginnen met het leegpompen en de **schoonmaak van de geteisterde vertrekken**. Check wel steeds met de makelaar of de verzekeraar of je nog moet wachten. De verzekeraar vergoedt de schoonmaakkosten, of je dat nu zelf doet, dan wel een professional inschakelt. Er zijn veel ingrepen mogelijk: leegpompen, ontvochtigen, geur verwijderen, stookolieverontreiniging aanpakken. Controleer of alle ingrepen die je wil (laten) uitvoeren vergoed worden door de expert en/of door de verzekeraar.

4

In de dagen en weken na de ramp

In de weken na een weerramp moet je heel wat materieel, psychologisch en administratief pui ruimen.

Als de schade beperkt is, kan de verzekeringsmaatschappij je vragen om zelf op zoek te gaan naar een aannemer die een bestek opmaakt. Als de schade omvangrijker is, stuurt de verzekeringsmaatschappij een eigen expert. Die meet samen met jou de schade op voor rekening van de verzekeraar.

Dit is een cruciaal moment dat jouw shadedossier in een plooi kan leggen. Alle verzekeringscontracten bieden de mogelijkheid om een tegenexpert in te schakelen. Die kan een ander oordeel vellen dan de expert van de verzekeraar en je begeleiden bij het bepalen van de schadevergoeding.

Deze tegenexpert kun je op diverse momenten in de procedure inschakelen.

Bij kleine, beperkte en makkelijk becijferbare schade kan de procedure zeer eenvoudig zijn. De verzekeraar neemt dan vaak genoegen met jouw verklaring en bewijsstukken, zoals foto's. Hij vraagt in veel gevallen om een verslag van de aannemer van jouw keuze, die de schade opmeet en een offerte maakt. Kies een bekwame expert, die nuttige ervaring in de bouwsector én tijd heeft en die de termijnen respecteert.

De expertise

Bij aanzienlijke schade stuurt de verzekeraar zo snel mogelijk een expert. Dat kan een werknemer van de verzekeraar zijn of iemand van een expertisebureau waarmee de maatschappij samenwerkt. Hij wordt betaald door de verzekeraar en verdedigt diens belangen.

De expert is een bouwdeskundige die de schade onderzoekt en een 'technisch' verslag opstelt voor de verzekeraar. Dat verslag beschrijft de omstandigheden van de ramp en de schade.

Als de expert aan het eind van de expertise over voldoende informatie beschikt, stelt hij een expertiseverslag op waarin hij de diverse vormen van schade opsomt, met de bijbehorende bedragen (proces-verbaal). Hij stuurt dit verslag naar de verzekeringsmaatschappij, die de uiteindelijke beslissing over de schadevergoeding neemt.

Opgelet

De expert heeft niet het laatste woord. De expert werkt voor de verzekeringsmaatschappij. Die beslist. Aarzel niet om bij je verzekeraar aan te kloppen als je over bepaalde zaken wil discussieren, vooral als de expertise lang heeft geduurd en de prijzen sterk zijn gestegen. De verzekeringsmaatschappij kan je in bepaalde situaties tegemoetkomen.

Hoelang duurt de expertise?

De wet legt termijnen op. Normaal moet de expertise of de schatting van de schade afgerond zijn binnen 90 dagen na het aangeven van het schadegeval.

Als er veel getroffen zijn bij een ramp, is dat helaas niet altijd mogelijk. Eenzelfde verzekeringsmaatschappij kan

dan bij honderden procedures tegelijk betrokken zijn. In geval van overmacht kan de bevoegde minister de termijnen verlengen.

De termijn kan ook verlengd worden als er een vermoeden van fraude bestaat.

Hoe bereid je het bezoek van de expert voor?

De tijd die de expert neemt voor zijn of haar bezoek lijkt je misschien kort tegenover al de vragen en noden waar je mee zit. Hij komt ook op een crisismoment, je emoties kunnen hoog oplopen. Je kan het gevoel krijgen, tijdens de evaluatie van de schade aan je woning en je inboedel, dat je je levensstijl en -keuzes beoordeeld worden. Toch is het essentieel dat je alle kansen grijpt om van deze afspraak een constructief moment te maken.

Welke documenten moet je lezen of hebben?

Lees je verzekeringscontract nog eens door, eventueel met iemand die de juridische clausules begrijpt. Check de uitsluitingsclausules. Bel de verzekeringsmaatschappij of je makelaar als je een clausule niet begrijpt die voor jou in je huidige omstandigheden belangrijk lijkt te zijn.

Probeer zoveel mogelijk de schade post na post te becijferen voor de woning en voor de inboedel als die verzekerd is, eventueel samen met een aannemer.

Zorg ervoor dat je alle documenten over je woonst bij je hebt: plannen van het gebouw, foto's van de woning zoals ze was vóór de ramp (foto's van feestjes, familiemomenten, enzovoort), foto's van net na de ramp, situatieschetsen, facturen van de verschillende werken, facturen van meubels, offertes,

eventuele offertes voor uitgevoerde werken, met indien mogelijk ook een detail van de materialen en de werkuren. Aarzel niet om in winkels waar je spullen hebt gekocht te vragen naar kopietjes van aankoopbewijzen.

Opgelet

Als je na een ramp wordt benaderd door aannemers, controleer dan of zij als zodanig zijn geregistreerd, een BTW-nummer hebben en te vinden zijn op het internet of in een telefoongids. Ga niet te snel in zee met een aannemer als je nog geen akkoord van de verzekeraar hebt over het bedrag.

Maak een lijst op van goederen die je mogelijk hebt geërfd en houd je huwelijkscontract bij de hand. Als je geen bewijsstukken hebt, probeer je dan te herinneren wat je bezat, het jaar van de aankoop, de omstandigheden van een schenking... Controleer de huidige prijzen om verloren voorwerpen te vervangen.

Aarzel niet om elk verlies te melden. De verzekeraar maakt de eindbalans op.

Probeer iemand te vinden die tijdens het bezoek van de expert bij jou kan zijn, voor de technische aspecten en voor morele steun.

Maak een lijst van vragen of aandachtspunten over contractuele of technische aspecten.

Wat wel of niet doen als de expert er is?

Toon de expert alle documenten die je hebt voorbereid. Aarzel niet om alle vragen te stellen die bij je opkomen, zelfs als ze wat simpel lijken.

Dring aan op een technische verantwoording voor elke post en neem geen

genoegen met een globaal bedrag. Hoeveel heeft hij ingepland voor de ramen? Voor de keuken? Voor de badkamer? Zijn de kosten voor de schoonmaak meegerekend? Hoe meer details je hebt, hoe meer je – zeker als ook je aannemer aanwezig is – kan zien of de voorgestelde bedragen realistisch zijn.

Blijf alert bij je vragen om informatie. Waarom wil de expert het bedrag bij een bepaald item verminderen? Welke alternatieven biedt hij/zij voor afgewezen ramingen?

Opgelet

De expert is misschien niet perfect op de hoogte van alle clauses in jouw contract. Het kan gebeuren dat jullie over een bepaalde post discussiëren, dat jij die hebt becijferd en dat je uiteindelijk toch niet gedekt bent omdat die post niet in je contract is opgenomen.

Wat staat er in het expertiserapport? Moet je het ondertekenen?

Aan het eind van zijn bezoek (of bezoeken) maakt de expert een technisch verslag met zijn bevindingen. Dat wordt aan de verzekeringmaatschappij bezorgd. Dit verslag moet zo duidelijk, gedetailleerd en transparant mogelijk zijn. De conclusies kunnen immers grote gevolgen hebben voor de beslissing van de verzekeraar. Probeer goed te begrijpen waarom bepaalde posten geweigerd worden. Weigeringen kunnen zijn ingegeven door je contract of door legitieme technische overwegingen.

De expert zal je gewoonlijk een proces-verbaal van de schatting van de schade geven om te ondertekenen. Je dringt best ook aan op een kopie (op papier of digitaal) van het verslag zelf.

Je hebt recht op bedenktijd, met name

om je verzekeraar, je makelaar maar ook je aannemer te raadplegen, of om een tegenexpert in te schakelen (zie verder).

Als je wordt gevraagd om het PV te ondertekenen op een tablet, let er dan zeker op dat alle informatie zichtbaar is op het scherm. Soms wordt een deel niet weergegeven en geef je je akkoord aan een verslag zonder de volledige inhoud ervan te kennen.

Door te ondertekenen stem je in met de bedragen die de expert heeft vooropgesteld. Het is uiterst moeilijk om daarop terug te komen.

Je kan wel contact opnemen met de ombudsman voor de verzekeringen en eventueel naar de rechter stappen als er druk is uitgeoefend. Maar dat is moeilijk te bewijzen.

De tegenexpertise

Wanneer en waarom vraag je een tegenexpertise?

Als je het niet eens bent met de besluiten van de expert, kan je een tegenexpertise aanvragen. Zo heb je een tweede opinie over de geschatte schade.

Een verzekerde heeft van bij het begin het recht om een tegenexpertise te

vragen. Dit gebeurt meestal bij grote schadeclaims, wanneer de schade dus aanzienlijk is.

Hoe kies je een tegenexpert?

Er zijn veel bureaus die tegenexpertises aanbieden.

Kies niet te snel voor een bepaalde tegenexpert. Neem de tijd om offertes te vergelijken. Minder gewetensvolle personen gaan na een ramp vaak van deur tot deur wanneer je nog met de voeten in de modder staat. Ga na of de expert ook geregeld in opdracht van je verzekeraar werkt. In dat geval is hij misschien niet helemaal objectief.

Je kan de persoon of het bureau kiezen die/dat jou het meest competent lijkt te zijn om de schade in jouw geval vast te stellen. Je hebt iemand nodig die het vak kent (een architect, een bouwkundig ingenieur enzovoort) en die opgeleid is om expertises te doen. Je kan voor informatie eventueel contact opnemen met ABEX (Associatie van Belgische Experts) of GEBCAI (Belgische vereniging van experts schaderegelaars brand, ongevallen, allerlei risico's).

Ga na of de expert echt beschikbaar is. Bij natuurrampen nemen sommige experts een groot aantal dossiers aan die ze niet allemaal kunnen opvolgen.

Hoed je voor valse tegenexperts!

Er bestaat geen reglementering voor experts en er is geen verplichte opleiding. Een kapper kan een bordje aan de deur hangen en visitekaartjes maken als expert in de verzekeringen. Expertisebureaus leiden hun deskundigen zelf op. De bestaande opleidingen leveren geen diploma of erkenning af. Bij natuurrampen bieden gewetenloze mensen soms hun diensten als expert aan voordat de echte expert van de verzekeringmaatschappij is langgekomen.

Wat doet de tegenexpert? Welke plichten heeft hij?

De tegenexpert begeleidt je, controleert of bijvoorbeeld het ruimen van het puin of het stabiliseren van het gebouw is gepland, enzovoort. Hij checkt je bewijsstukken op hun waarde en helpt je een correcte schadevergoeding te bekomen.

De tegenexpert moet zijn cliënt correct informeren over de aard en de omvang van zijn opdracht en over de termijnen. Hij moet ook transparant zijn over zijn tarief en zeggen dat de verzekeraar misschien niet alle kosten van de tegenexpertise op zich zal nemen.

Wie betaalt de tegenexpert?

Je verzekeraar, want de tegenexpertise ligt in het verlengde van de basisdekking.

Over het algemeen zal de tegenexpert je een overeenkomst laten ondertekenen waarin zijn honoraria vermeld staan. Controleer in je verzekeringscontract of die erelonen niet hoger zijn dan de bedragen waarvoor je gedekt bent. Als dat het geval is, moet je dat verschil zelf betalen.

Opgelet
Om problemen te vermijden, wacht je best met de overeenkomst van de tegenexpert te ondertekenen tot er groen licht is van de verzekeraar. Sommige rechtsbijstandsverzekeraars betwisten de honoraria van de experts. Aangezien het bedrag kan afgetrokken worden van de schadevergoeding, is het dan uiteindelijk de verzekerde die opdraait voor dat deel van de kosten.

Let op, bij natuurrampen rekenen sommige tegenexperts veel te hoge bedragen aan.

In je verzekeringscontract vind je terug hoe een tegenexpertise vergoed wordt en tot welk bedrag. Meestal staat in de algemene voorwaarden een kleine tabel met de bedragen die in geval van schade worden toegekend. De expert vraagt meestal een percentage van de schade en gaat daarbij uit van 'een vork': hoe hoger de schade, hoe lager het percentage.

Hoe komen de expert en de tegenexpert tot een bedrag?

Elke expert werkt gewoonlijk afzonderlijk voordat hij zijn standpunten en schattingen vergelijkt met die van de andere expert, meestal ter plaatse.

In sommige gevallen is het niet makkelijk om snel een afspraak te maken.

De expert en de tegenexpert ondertekenen doorgaans een schadeverslag met een minnelijke schikking.

Er zijn twee soorten schattingen voor het gebouw: een door het contract bepaalde schatting, gewoonlijk tegen heropbouwwaarde – indien van toepassing verminderd met de ouderdom – en een schatting van de werkelijke waarde in het geval dat de verzekeraar de mogelijkheid heeft van verhaal op een aansprakelijke derde (zie hieronder).

Als de twee experts niet tot een akkoord komen, doen zij een beroep op een derde expert om de knoop door te hakken.

Kan je een voorschot vragen, zelfs als er geen akkoord is over het geheel?

De expert en de tegenexpert zijn het misschien niet over alles eens, maar er is altijd een deel van de schadevergoeding waarover niet te twisten valt, een bedrag dat 'onbetwist verschuldigd' is.

Dit kan de expert aangesteld door de verzekeraar in zijn eentje al bepaald hebben.

Zodra de expert van de verzekeringsmaatschappij zijn rapport heeft opgesteld en bezorgd, kan je aanspraak maken op betaling van het 'onbetwist verschuldigde' bedrag. Met andere woorden: je kan de schadevergoeding vragen die de verzekeraar niet betwist. Zo kan je al beginnen met de werken die niet ter discussie staan.

Dit bedrag moet binnen 30 dagen na het akkoord worden betaald. Bij niet-betaling voorziet de wet in sancties: de verzekeraar moet dan het dubbele van de wettelijke rente betalen.

De schadevergoeding

Hoe wordt de schadevergoeding bepaald?

De manier waarop de schade wordt geëvalueerd en vergoed is afhankelijk van de dekking die je gevraagd hebt. Alleen de algemene principes zijn wettelijk vastgelegd.

De verzekeraar vergoedt de totaliteit van de schade volgens de verzekeringsvoorwaarden. Als je tenminste niet onderverzekerd bent. Als je bijvoorbeeld bepaalde goederen of verbeteringen aan de woning niet hebt aangegeven, past de verzekeraar de evenredigheidsregel toe (zie pagina 35). Hij vergoedt je dan in verhouding tot wat je werkelijk hebt verzekerd.

De kosten voor de schoonmaak en het opruimen worden ook vergoed, op voorwaarde dat de verzekeringsmaatschappij zelf schoonmaakdiensten heeft gestuurd om puin te ruimen.

Schadevergoeding voor het gebouw

Als eigenaar word je volledig vergoed, tegen heropbouwwaarde, zodat je in het ergste geval je woning opnieuw kan bouwen, ook als de bouwrijzen hoger zijn dan toen de woning werd gezet.

Bij de schadevergoeding wordt geen rekening gehouden met de vastgoedwaarde, wel met de bouwwaarde. Het bedrag is hetzelfde, of je nu in een dure wijk woont of niet. Het gaat om het bedrag dat nodig is voor de wederopbouw.

Als je het huis niet wil herbouwen en liever elders huurt moet de verzekeraar je slechts 80 procent van het schadebedrag betalen.

Als je beslist om te repareren of te herbouwen, zal de verzekeraar eerst 80 pro-

cent van de verzekerde waarde storten, binnen de maand na het afsluiten van de expertise of de evaluatie van de schade. De resterende 20 procent krijg je in functie van de voortgang van de werken, en nadat je de facturen hebt voorgelegd.

Soms vergoeden ze meteen de volle 100%. De kosten worden alleen betaald als je bewijzen (facturen) kan voorleggen.

Als je liever een andere woning koopt om de beschadigde woning te vervangen, zal de verzekeraar 80 procent van de schadevergoeding storten, binnen de maand na het afsluiten van de expertise of de evaluatie van de schade. De resterende 20 procent krijg je op de dag dat je de authentieke akte ondertekent bij de notaris.

Bij de huurder wordt normaal voor de vergoeding van schade aan de woning rekening gehouden met de veroudering, met de reële waarde dus. Dat betekent dat de verzekeraar kijkt naar de leeftijd van het pand, het gebruik ervan, het onderhoud en de kwaliteit van de gebruikte materialen. Huurcontracten verplichten de huurder immers om de woning aan de eigenaar terug te geven in de staat waarin hij ze heeft ontvangen.

Opgelet

Bij natuurrampen kan je als huurder overmacht inroepen.

Schadevergoeding voor de inboedel

Voor meubels en de rest van de inboedel wordt de vervangingswaarde in aanmerking genomen, behalve in bepaalde gevallen. De verzekeraar kan de prijs verlagen als goederen door veroudering meer dan 30% in waarde verminderd zijn. Dat laatste moet worden besproken.

Voor apparatuur die je voor je beroep gebruikt, huisdieren, elektrische apparaten en elektronische apparatuur, juwelen of andere dure spullen gelden over het algemeen specifieke vormen van schadeloosstelling.

Als je een auto hebt die getroffen is door een weerramp

Alleen een omniumverzekering en sommige mini-omniumcontracten dekken je volledig voor je auto. Check daarom ook jouw mini-omniumcontract.

In dat geval heb je recht op de vergoeding van de sleepkosten en soms op een vervangwagen voor de duur van de reparatie.

Afhankelijk van de leeftijd van je auto heb je recht op een nieuwe wagen (het aantal jaren hangt af van de verzekeringsmaatschappij) of op een bedrag dat rekening houdt met die leeftijd. De expert (en eventueel de tegenexpert) bepaalt het bedrag.

In het algemeen betaal je in dit geval geen franchise.

Als je geen omniumverzekering hebt en je verzekering dekt de schade niet, kan je je wenden tot het Vlaams Rampenfonds (zie verder).

Is het normaal dat je een franchise betaalt?

Meestal moet je een franchise (eigen risico) betalen. Dat is een bedrag dat de verzekeraar niet dekt; het wordt in mindering gebracht op de schadevergoeding die je ontvangt.

Waar moet je als huurder op letten?

Als huurder moet je je aansprakelijkheid verzekeren tegenover de verhuurder (je moet de woning teruggeven in de staat waarin je ze hebt ontvangen). Maar ook voor eventuele schade tegenover derden (bijvoorbeeld de burens) en voor je eigen inboedel neem je best een verzekering.

Sommige verhuurders dekken de aansprakelijkheid van de huurder zelf. Zij sluiten een woonverzekering af met 'afstand van verhaal' tegen de huurder. De verzekeraar van de huurder vergoedt dan de gedekte schade; hij kan zich nadien niet tot de huurder wenden om het bedrag van de schade te verhalen.

Dit laat je best in je huurovereenkomst zetten.

Je bent dan afhankelijk van de verhuurder. Hij of zij moet correct verzekerd zijn en na de weerramp de werken aan je woonst uitvoeren met de uitbetaalde schadevergoeding.

Als dat niet gebeurt, raadpleeg dan een jurist (Wetswinkel, gratis eerstelijnsadvies of een advocaat) om te zien hoe je hem daartoe kan dwingen.

Het Vlaams Rampenfonds, een fonds voor hulp bij natuurrampen

Wat is het doel van dit fonds?

Het Vlaams Rampenfonds is een gewestelijk fonds dat in uitzonderlijke gevallen het privéverzekeringsstelsel aanvult.

Het verleent onder bepaalde strikte voorwaarden financiële bijstand aan personen wier eigendommen door natuurrampen zijn beschadigd.

Over de schadevergoeding wordt geval per geval beslist. Het natuurfenomeen moet officieel erkend zijn als een natuurramp vooraleer je een beroep kan doen op het Rampenfonds.

⚠️ **Opgelet**

Het is belangrijk dat je elke schade bij je gemeente meldt. Zo krijgt die een overzicht van al de schade en kan ze die informatie overmaken aan het Vlaamse Gewest.

Wie kan zich wenden tot het Vlaams Rampenfonds?

Het Vlaams Rampenfonds komt alleen tussen als je

- schade hebt die niet verzekerd wordt door je woningverzekering eenvoudige risico's (de basisdekking),
- op het moment van de ramp geen woonverzekering eenvoudige risico's had en een leefloon of een gelijkwaardige uitkering had. Vraag een attest van het OCMW. Er zijn plafonds.

Hoe dien je een dossier in bij het Fonds?

Je kan alleen een aanvraag indienen via het aanvraagformulier op de website van het Vlaams Rampenfonds. Indienen kan pas nadat de ramp officieel erkend is via

publicatie in het Belgisch Staatsblad. Dossiers die voor die datum zijn ingediend worden niet in rekening genomen. Indienen kan tot de laatste dag van de derde maand na de publicatie.

Als beschadigde goederen door de verzekering worden gedekt, moet je eerst de schade bij je verzekeringsmaatschappij hebben aangegeven. Deze aangifte moet je bij de aanvraag voor steun voegen.

⚠️ **Opgelet**

Het invullen van een dossier kan een lastige karwei zijn. Soms moet je vragen beantwoorden die heel persoonlijk of intiem lijken. Je gemeente kan je helpen om het formulier in te vullen.

Hoe vergoedt het Fonds je?

Als het dossier volledig en ontvankelijk is, wordt de schade geraamd door het Fonds, dat één of meer eigen experts kan aanwijzen. Dat zal het over het algemeen alleen doen boven een bepaald bedrag. Als je een eigen expert in de arm neemt, wordt die niet vergoed door het Vlaams Rampenfonds.

De expert stelt een verslag op dat als basis dient voor de reparatie. Je ontvangt een gemotiveerd besluit waarin het bedrag wordt vermeld. Dat zal op je rekening worden gestort.

Het gaat niet om een volledige schadeloosstelling, maar om een tussenkomst. Het Fonds vergoedt dus niet de volledige schade, zoals wanneer je bij een verzekeringsmaatschappij verzekerd bent.

Als je huis onbewoonbaar wordt verklaard, betaalt het Vlaams Rampenfonds de verblijfskosten niet terug.

Alle informatie over de aanvraag, de voorwaarden en de vergoeding lees je op de website van het Vlaams Rampenfonds: www.vlaanderen.be/schadevergoeding-vlaams-rampenfonds-aanvragen.

Onbewoonbare woning en herhuisvesting

Wat moet je doen als je woning niet langer bewoonbaar is?

Het is mogelijk dat je woning niet langer bewoonbaar is en dat je zo snel mogelijk een oplossing moet vinden.

Bij een natuurramp is de gemeente of de stad verantwoordelijk voor het vinden van noodwoningen, bijvoorbeeld leegstaande woningen via woonmaatschappijen of hotels.

De meeste lokale overheden hebben noodplannen voor dergelijke omstandigheden.

Als een woning onbewoonbaar is, voorzien de meeste woonverzekeringen in een vergoeding gedurende minimum 3 maanden. Dit kan ook langer zijn, dat hangt af van je verzekeraar. In uitzonderlijke omstandigheden kunnen die termijnen worden verlengd.

De regels voor hulp bij herhuisvesting verschillen voor eigenaars en huurders.

De verzekeraar betaalt de **huurder** tijdens deze periode het verschil tussen de oude en de nieuwe huurprijs. Een voorbeeld: een huurder die 500 euro per

maand betaalde voor zijn huur en die een vervangwoning vindt voor 600 euro, krijgt van de verzekeraar 100 euro per maand. De 500 euro worden namelijk beschouwd als kosten die de huurder sowieso had en die hij niet meer aan zijn verhuurder moet betalen.

Opgelet

Wanneer de woning die je huurt bij een natuurramp verwoest is, moet je geen huur meer betalen aan de eigenaar (overmacht).

De **eigenaar** wordt vergoed voor het verschil dat hij moet betalen voor zijn herhuisvesting en voor de leegstand van zijn goed. Dat bedrag wordt berekend op basis van de huurwaarde op de markt. Een voorbeeld: als het gaat om een huis met een huurwaarde van 500 euro en de herhuisvesting kost 600 euro, dan betaalt de verzekeraar 100 euro voor de herhuisvesting en 500 euro voor de leegstand. De eigenaar is dus voor 100% gedekt.

De verzekeringsmaatschappij moet betalen binnen twee weken na de datum waarop huurder of eigenaar het bewijs van de uitgaven voor de herhuisvestingskosten leverde.

Vergeet het bonnetje niet

Verzekeringsmaatschappijen vergoeden gemaakte kosten in verband met je tijdelijke verhuis alleen als je een rekening kan voorleggen: van een particuliere eigenaar, een hotel, een vakantiewoning, een bed & breakfast, Airbnb. Als je intrek neemt bij familie of vrienden en je was huurder in de getroffen woning, word je niet vergoed. In hetzelfde geval word je als eigenaar alleen vergoed voor de leegstand van de getroffen woning. Je krijgt geen extra geld.

Problemen met derden

Wat moet je doen als je burens reparaties niet uitvoeren en dit gevolgen heeft voor jouw woning?

Het is mogelijk dat je burens de nodige werken niet uitvoeren en dat dit gevolgen heeft voor jouw woning: vocht, lekken, schimmel, rommel, een onverzorgde tuin. De verzekeraar moet je in eerste instantie vergoeden. Als er na een jaar een probleem is met de burens, zal je dossier vaak geweigerd worden. Vraag inlichtingen aan je rechtsbijstandsverzekeraar.

In dat geval moet je wellicht een beroep doen op de gemeente of je burens aanspreken wegens 'burenoverlast' of schuld. Dat kan je doen bij de vrederechter via een buitencontractuele burgerlijke aansprakelijkheidsvordering. De derde is dan alleen aansprakelijk voor de werkelijke waarde, in tegenstelling tot de verzekerde, die een premie heeft betaald om gedekt te zijn voor de vervangingswaarde (om het onroerend goed te herstellen in oorspronkelijke staat).

5

Lang(er) na de feiten

Wat als er schade ontstaat lang nadat de schadevergoeding is betaald?

Het is mogelijk dat, als gevolg van droogte of een overstrooming, schade zoals schimmel of scheuren, pas duidelijk wordt na het afsluiten van het dossier. Het kan moeilijk zijn om een gesloten dossier te heropenen.

Toch kan je gedurende drie jaar schade aangeven voor elementen die in het begin niet zichtbaar waren. Je ging er daarom toen van uit dat een dossier indienen niet nodig was. Hoe langer je wacht, hoe

groter het wantrouwen bij de verzekeraar is. Het wordt dan moeilijker om de oorzaak van de schade te bewijzen. Snel aangifte doen blijft dus de boodschap.

Als je de aangifte te lang laat aanslepen (een fout) kan de verzekeraar zijn tussenkomst ook beperken in verhouding tot de schade die jouw fout veroorzaakt (je hebt bijvoorbeeld de situatie laten verrotten en dit heeft de schade verergerd).

Wat moet je doen als je verzekeraar je verzekering opzegt?

De verzekeraar kan je contract niet van de ene op de andere dag opzeggen, ook al heb je niet alle facturen betaald. Zij moeten je twee herinneringsbrieven sturen en een aangetekende ingebrekestelling waarin duidelijk vermeld staat vanaf wanneer je rechten niet langer gelden.

Als je problemen hebt om je facturen te betalen, kan je de verzekeraar vragen om een uitstel van betaling, maar weinig verzekeringsmaatschappijen lijken te werken met afbetalingsplannen. Als je een afbetalingsplan hebt, ga dan na dat je verzekering niet werd opgeschort zolang dat plan loopt. Je kan ook het OCMW van je gemeente of stad om hulp vragen.

Wat moet je doen als een verzekeraar je premie fors wil optrekken of het risico niet langer wil verzekeren?

Het kan gebeuren dat je verzekeraar, bijvoorbeeld na meerdere overstroomingen, je niet langer wil verzekeren en dat je geen andere maatschappij vindt die jou als klant wil tegen een redelijke premie.

In dat geval komt het Tarifieringsbureau tussenbeide (alleen bij natuurrampen). Dat berekent een passende premie en verwijst je door naar een verzekeringsmaatschappij waar je terecht kan tegen

de premie die het Tarifieringsbureau heeft opgelegd. Je nieuwe verzekeraar beheert dan je dossier.

Klachten?

Wat moet je doen als je een probleem hebt met je verzekering? Bij wie kan je terecht?

- **Neem contact op met je tussenpersoon.** Het eerste wat je moet doen is contact opnemen met je verzekeringsmaatschappij, via je makelaar of via je contactpersoon. Geef duidelijk aan waarover je het niet eens bent met de maatschappij.
- **Dien een klacht in bij de klachtendienst.** Als je niet tevreden bent of je vragen of verzoeken worden niet beantwoord, dan kan je contact opnemen met de klachtendienst van de verzekeringsmaatschappij zelf. De meeste verzekeringsmaatschappijen hebben zo'n dienst. De contactgegevens vind je op de website van de verzekeraar of in de algemene voorwaarden van je contract. Vermeld uitdrukkelijk dat het gaat om een klacht.
- **Contacteer je rechtsbijstandsverzekeraar.** Als je een uitgebreide rechtsbijstandsverzekering hebt, kan die bemiddelen met de verzekeraar. Het is belangrijk dat je jouw rechtsbijstand contacteert voor je je tot een advocaat wendt. Hij riskeert anders je advocatenkosten niet te vergoeden.
- **Zoek hulp bij de ombudsman.** Als het probleem niet kon worden opgelost, kan de Ombudsman Verzekering

je klacht kosteloos behandelen. Hij probeert het probleem snel en duidelijk met jou op te helderen en gaat na of je het bij het rechte eind hebt. Verzekeringscontracten zijn erg complex. De ombudsman kan bemiddelen tussen jou en je verzekeraar om tot een oplossing te komen. Hij of zij is echter geen rechter; de beslissing van de ombudsman is niet afdwingbaar.

www.ombudsman-insurance.be

- **Neem contact op met een gespecialiseerde advocaat.** De meeste zaken worden in der minne geregeld. Als dat niet lukt, kan je contact opnemen met een advocaat die gespecialiseerd is in verzekeringen. Zij worden soms geraadpleegd voor moeilijkheden bij expertises en bij de vaststelling van de schade. Een advocaat kan met name optreden als de clausules van het contract niet duidelijk zijn en er ruimte is voor interpretatie, zoals bij clausules over de uitsluiting van risico's. Doe in dat geval een beroep op je rechtsbijstandcontract (zie hierboven) Let wel: een advocaat is duur, en zijn of haar hulp is alleen nuttig als de discussie juridisch en niet technisch van aard is.

In dit laatste geval ben je meer met een tegenexpert.

www.advocaat.be

Psychologische ondersteuning

Tijdens weerrampen kunnen mensen extreme situaties meemaken of er getuige van zijn. Verdriet, apocalyptische beelden, wachten op hulp terwijl je hulpeloos bent, angst voor jezelf of voor je dierbaren: er zijn vele voorbeelden van trauma's.

Als jij erg bang bent geweest en misschien vreesde voor je leven, is het essentieel dat je daar zo snel mogelijk probeert over te praten met een professionele hulpverlener (huisarts, psychiater of psycholoog). Ook wanneer je denkt dat het je niet zo heeft geraakt. Hypnose en EMDR (Eye Movement Desensitization and Reprocessing) zijn specifieke technieken om traumatische momenten te verwerken.

Verwaarloos de impact niet die het verlies van bezittingen kan teweegbrengen. Dit kan je het gevoel geven dat je een deel van je leven en je herinneringen kwijt bent. Verhuizen kan heel ontwrichtend zijn en je diepgaander beïnvloeden dan je denkt. Het moeten doorlopen van uitputtende procedures om hulp te vinden, het invullen van tientallen bladzijden om schadevergoeding te krijgen, geconfronteerd worden met de trage reactie van publieke of particuliere gesprekspartners: het kan een groot

gevoel van machteloosheid, frustratie of onrechtvaardigheid veroorzaken en leiden tot een 'administratieve burn-out'.

Je kan ook veel woede in je hebben, vooral tegen overheidsinstanties, en de behoefte voelen om die woede te uiten. Sommige mensen kunnen het gevoel hebben dat experts of administratief personeel hen veroordelen, of dat zij als 'bedelaars' worden behandeld die profiteren van het systeem.

Heb je obsessieve gedachten? Kun je je op dezelfde manier concentreren als voordien, bijvoorbeeld bij het lezen, praten, tv-kijken? Heb je buien van angst of verdriet? Ben je bang om naar buiten te gaan? Heb je een panische angst voor wind, regen, sneeuw... die jou terugvoert naar het moment van de ramp? Let in de dagen en weken na de feiten op signalen als de kwaliteit van je slaap, veranderingen in je eetgewoonten of in je humeur.

In veel gevallen zijn de problemen tijdelijk en verdwijnen de klachten spontaan. Toch kunnen ze af en toe nog de kop opsteken. Doe dan een beroep op familie, vrienden of buren om die lastige momenten door te komen.

In hoofdstuk 7 vind je een overzicht van eerstelijnsorganisaties die je kan contacteren.

6

Woordenlijst

Evenredigheidsregel: de formule die de verzekeraar toepast voor de berekening van de schadevergoeding wanneer je onderverzekerd bent. Dat betekent dat de waarde ten belope waarvan je verzekerd bent lager ligt dan de verzekerde waarde die je had kunnen hebben (bijvoorbeeld je bent verzekerd ten belope van 200.000 euro terwijl je woning in werkelijkheid 300.000 euro waard is).

Afstand van verhaal: de verzekeraar van de eigenaar-verhuurder vergoedt de eigenaar voor de schade aan het gebouw, maar wendt zich nadien niet tot de huurder om dit bedrag te recupereren, ook al is de huurder verantwoordelijk voor de schade.

Franchise: het deel van de schade aan de woning, de inboedel of de wagen dat een verzekerde zelf moet betalen.

Plafond: het maximumbedrag dat de verzekeringsmaatschappij uitkeert.

Risicozone: officieel afgebakend gebied waar volgens de federale overheid het overstromingsrisico groot is. De risicozones worden gepubliceerd in het

Belgisch Staatsblad. Verzekeraars zijn niet verplicht je te verzekeren tegen overstromingen in deze zone. In dat geval word je vergoed via de garantie van het Tarifieringsbureau.

Overstromingsgevoelig gebied: gebieden met een risico op overstromingen vastgelegd door de Vlaamse overheid in de Watertoets; aan de hand hiervan bepaalt de overheid ook of je mag bouwen in dit gebied en tegen welke voorwaarden.

Tarifieringsbureau: een organisme dat de prijs van verzekeringspremies en -voorwaarden vastlegt voor personen die op de markt geen verzekeringscontract meer kunnen afsluiten, of slechts tegen zeer hoge prijzen.

Burgerlijke aansprakelijkheid: de verplichting om schade aan derden te vergoeden. Wat de woonverzekering betreft, gaat het om het herstel van schade die wordt veroorzaakt door iets wat tot je woonst behoort: een waterlek, een vallende tak of muur...

Verzekerde waarde: de waarde waarvoor een goed door een verzekeraar is verzekerd. Voor het gebouw gaat het over de nieuwbouwwaarde. Voor de inboedel gaat het over de nieuwwaarde, rekening houdend met de ouderdom, de reële waarde of de vervangingswaarde, naargelang het geval. Een huurder bijvoorbeeld moet de woning teruggeven in de staat waarin hij ze gekregen heeft van de verhuurder.

Omniumverzekering: een omniumverzekering zal je schadeloosstellen voor alle vormen van schade aan je voertuig, ongeacht of je in fout bent of niet. Je bent ook gedekt als jouw voertuig beschadigd wordt bij een natuurramp.

7

Waar vind je hulp of steun?

Voor meer informatie:

- De website van de FSMA, Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten: www.wikifin.be
- De website van Assuralia: www.abcverzekering.be (in het bijzonder de brochure over de woonverzekering)
- De website van het Vlaams Rampenfonds: www.vlaanderen.be/schadevergoeding-vlaams-rampenfonds-aanvragen

Voor hulp met het invullen van dossiers of contacten met officiële instanties:

- Het OCMW van je gemeente
- Centrum voor Algemeen Welzijnswerk (CAW) van je regio: www.caw.be
- De Wetswinkel in je buurt: www.wetswinkel.be

Voor hulp met je verzekeringscontract:

- Je eigen verzekeraar of Assuralia, de beroepsvereniging van de verzekeringsmaatschappijen: www.assuralia.be
- De Federale Ombudsman Verzekeringen: www.ombudsman-insurance.be
- Een Wetswinkel in de buurt: www.wetswinkel.be

Voor psychologische hulp:

- Centrum voor Algemeen Welzijnswerk (CAW) van je regio: www.caw.be. Zij kunnen je ook doorverwijzen naar meer gespecialiseerde hulp
- Centrum voor Geestelijke Gezondheid (CGG) van je regio: www.cgg.be
- Je kan ook steun vinden in een buurthuis of ontmoetingscentrum in je wijk of gemeente.

De Koning Boudewijnstichting kon voor deze gids rekenen op de expertise van verschillende personen en organisaties voor de interviews en voor de aandachtige herlezing. We danken hen van harte voor hun tijd en voor hun bijdrage aan deze gids. Bijzondere dank aan Vincent Callewaert (advocaat aan de Balie van Brussel), Bernard Dubuisson (professor aan de UCLouvain), Laurent de Bary (Federale Ombudsman Verzekeringen) en zijn team onder wie Sylvie Scheerlinck en Vincent Théate, evenals het team van Assuralia.

We willen ook Christine Mahy, Amandine Poncin en de teams van het Réseau Wallon de Lutte contre la Pauvreté bedanken voor hun bijdrage: de getuigenissen van de meest kwetsbare slachtoffers van de overstromingen van juli 2021, die ons de mogelijkheid hebben geboden om voor deze gids te vertrekken vanuit de concrete vragen van burgers.

Colofon

Titel

Hoe jezelf beschermen tegen natuurrampen

*Cette publication est également disponible en français sous le titre:
Comment s'assurer face aux catastrophes naturelles ?*

Een uitgave de Koning Boudewijnstichting
Brederodestraat 21
1000 Brussel

Auteurs

Virginie De Potter
Isa Van Dorsselaer

Coördinatie voor de Koning Boudewijnstichting

Françoise Pissart, Directeur
Quentin Martens, Senior Project Coördinator
Numi Van Beek, Project & Knowledge Manager

Grafisch concept

www.stefandavid.be

Manufast-ABP vzw, een bedrijf voor aangepaste arbeid
Deze uitgave kan gratis worden gedownload van onze website www.kbs-frb.be
Een afdruk van deze elektronische uitgave kan gratis besteld worden via
www.kbs-frb.be

Deze uitgave kan gratis online besteld of gedownload worden van onze
website www.kbs-frb.be

Wettelijk depot: D/2893/2022/23
Bestelnummer: 3876

Juli 2023

Met de steun van de Nationale Loterij

